

פטירת שני בני אהרן / חמישה פירושים לפסוק "וחי בהם"

המצוות שיש עליהן שכר בעוה"ז / חיות ושמחה במצוות,

הידור במצוות / ריחוק מחומרות, ומספרי חקירות והוכחות

מיתת בני אהרן היא כפרה תמידית לישראל

"וַיִּדְבֶר ה' אֶל מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֶהֱרֹן" בַּזוֹהַר הַקָּדוֹשׁ
(ח"ג דף נז:) מבואר שהעניין של פטירת שני בני אהרן – היא תהיה לנו כפרה לדורות. כתוב ש'מיתתם שצדיקים מכפרת', וממילא כשאין לנו בית מקדש איך תהיה לנו כפרה, אומר הקב"ה, שע"י שנקרא בפרשת אחרי מות על פטירת שני בני אהרן ונצטער על מיתתם – ע"י זה תהיה לנו כפרה. ולכן אומר הזוהר הק' שראוי כל אדם אז לעורר בבכייה על פטירת שני בני אהרן. (המשגיח בישיבת חברון הרב שלום שבדרון זצ"ל, שהיה כהן, בכל שנה ביום כיפור כשהוא היה עולה כהן, איך כשהיו מתחילים פרשת 'אחרי', הוא היה ממש פורץ בבכייה חזקה).

בני אהרן נדב ואביהוא הם הבחינה של "בקרוב" אקדש", שאמר משה לאהרן: 'אני רואה שהם גדולים ממני וממך', כי לנדב ואביהוא יש להם את הכוח העצום לגרום את כפרה לדורות גם אחרי חורבן בית המקדש. פעם הסברנו שחידוש שבכפרה של שני בני אהרן יש דבר מיוחד יותר אפילו מהכפרה המקורית של שני השעירים, כי בשני השעירים, אחד להשם ואחד לעזאזל (לצד הסטרא אחרא), ואילו בכפרה של שני בני אהרן שניהם לשם יתברך. והכפרה שלהם היא מועילה לדורות.

כל השנה הם ימי תשובה

קוראים בפרשת אחרי פעמיים כל שנה, ביום כיפור בשחרית, וגם באמצע ימי ספירת העומר, גם השבת מעוררים את הכפרה של שני בני אהרן, כי מצוות ה'תשובה' זה עניין שמתמשך במשך כל השנה כולה, ובכל חודשי השנה חז"ל מעוררים אותנו לתשובה. יש את 'אלול', וחודש תשרי, שהם זמני התשובה העיקריים, בחורף יש לנו את ימי השובבי"ם, ואח"כ יש פסח שהוא גם כן זמן של תשובה, (כידוע מרבי ברוך ממעוזיבו, וגם רבנו רמז על זה בליקוטי מוהר"ן תורה מט' ח"א) ועכשיו הזמן של ספירת העומר שזוהי 'שבעת נקיים', כי כל מטרת ימי העומר, להגיע לחג שבועות חג מתן תורה, ולקבל את התורה טהורים ונקיים מכל זוהמה ולבלות. עם ישראל יצאו מ-מ"ט שערי טומאה ונכנסו ב-מ"ט שערי קדושה, שזה בחינת ה'תשובה' שהם זכו לה, (וראה בליקוטי מוהר"ן תניינא תורה ע"ג). ולכן בימי ספירת העומר קוראים את פרשת אחרי (שהיא הפרשה של יום כיפור). איך שגומרים את חודש סיון מגיע 'תמוז', (שזה ר"ת זמני תשובה מ'משמשים ו'באים) ואחר כך מגיע חודש 'אב' ('אב' זה ראשי תיבות – אלול ב'א), וככה יוצא שכל השנה כולה יהודי נמצא בתשובה.

דרשת חז"ל מפרשתנו שפיקוח נפש דוחה את כל התורה כולה

כתוב בפרשה: "וּשְׁמַרְתֶּם אֶת חֻקְתֵי וְאֶת מִשְׁפָּטֵי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֲתֶם הָאֲדָם וְחֵי בָהֶם אֲנִי ה'", וחז"ל דורשים בגמרא (יומא פה:) מנין לפיקוח נפש שדוחה שבת, דכתיב "וחי בהם – ולא שימות בהם". אם יש חולה במצב סכנה, מותר לחלל עליו את השבת, היום זה פשוט לכל ילד, אבל פעם זה לא היה כל כך פשוט, ואפילו שמעיה ואבטליון היו צריכים לדרוש דרשה מיוחדת בשביל הלל שהיה במצב פיקוח נפש. (אנחנו לומדים מסכת יומא, ויש בה הרבה מאוד אגדות יפות. תמיד אני אומר שרבינא רוב אשי פיירו לנו סוכריות מיוחדות לאורך כל הש"ס. אנחנו לומדים איזה סוגיה מאוד עמוקה פתאום נותנים לנו איזו אגדתא יפה, כמו עכשיו בדף ח' וט' יש אגדות). בגמרא ביומא (לה:) מובא הסיפור המפורסם על הלל הזקן שעלה בשבת על הארובה (חלון בתקרה) כדי לשמוע דברי תורה משמעיה ואבטליון ואותו יום ירד הרבה שלג (מה שלא כ"כ מצוי בארץ ישראל) וירד עליו וכיסהו בגובה של 3 אמות (1.5 מטר), למחרת שמו לב שאין אור, וראו דמות אדם בארובה ועלו והוציאוהו, ורחצוהו והדליקו אש שיתחמם, אמרו: ראוי זה לחלל עליו את השבת". וחז"ל (יומא פה: / סנהדרין עד.) דרשו זאת מהפסוק: "וּשְׁמַרְתֶּם אֶת חֻקְתֵי וְאֶת מִשְׁפָּטֵי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֲתֶם הָאֲדָם וְחֵי בָהֶם" – ולא שימות בהם. צריך שהמצוות של הקב"ה האדם יחיה בהם, ולכן אפילו שהשבת שקולה כנגד כל התורה כולה, אם יש ח"ו פיקוח נפש, הוא דוחה שבת, חוץ משלוש עבירות חמורות שהם: ע"ז, גילוי עריות, ושפיכות דמים, שבהם ייהרג ואל יעבור, אך בשאר המצוות, פיקוח נפש דוחה את כל התורה כולה.

האם זה סותר לדרשת חז"ל "וחי בהם" - לעולם הבא?

אך היום התבוננת, הרי צריך להבין איך הדרשה הזאת מסתדרת עם פירוש רש"י שכתב: וחי בהם – "לעולם הבא", וגם התרגום אונקלוס מפרש: "...וַיְחִי בְהוֹן לְחַיֵּי עֲלְמָא". כי אם נאמר שהכוונה לחיי עולם הזה, איך אפשר לומר "וחי בהם" וסופו הרי הוא מת. נמצא לפירוש זה, שכוונת הפסוק שע"י שתקיים מצוות, תזכה לחיי חיי נצח לעולם הבא. וזה לכאורה לא כמו הפירוש של חז"ל שאמרו "וחי בהם" – הכוונה בעולם הזה – ולא שימות בהם כי פיקוח נפש דוחה כל התורה? גם החיד"א ב'פני דוד' מעיר על השאלה הזאת, ואומר אדרבה, תמסור נפש על איזה מצווה אחת, כדי שתזכה בה לעולם הבא, וזה ממש הפוך מהדרשה שנפסקה להלכה, "וחי בהם – ולא שימות בהם", שאדם צריך לחיות עם המצוות, ואם יש מצווה שמתנגשת בעניין של 'וחי בהם', אז פיקוח נפש דוחה כל התורה.

כדי ליישב את השאלה, עיינתי בלשון הרמב"ם. (הרמב"ם הוא ספר הלכה, וכל פעם כשהוא מביא דרשה של אגדתא, המפרשים ניסו למצוא מה תהיה הנפקא מינה להלכה בדרשה הזו שמביא הרמב"ם) ואומר הרמב"ם (הלכות שבת פ"ב ה"ג) "...וְאִסּוּר לְהִתְמַהֵמָה בְּחִלּוּל שַׁבָּת לְחֻלְהָ שֵׁישׁ בּוֹ סִפְנָה, שְׁנֵאָמַר "אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאֲדָם וְחֵי בָהֶם" – וְלֹא שְׂיָמוּת בָּהֶם. כלומר שאסור לחכות אפילו זמן מועט כדי שתצא השבת, ומי שעושה דבר כזה הוא שופך דמים, אלא מיד צריך לחלל את השבת בשביל החולה. ומסיים הרמב"ם: "הָא לְמִדָּת שְׂאִין

וקשה, הרי הגמרא בקידושין (ל"ט ע"ב) אומרת "שכר מצוות בהאי עלמא ליכא", ז"א שאין שכר מצווה בעולם הזה. ומסביר החפץ חיים במשל, כי כשאדם הולך במכולת לקנות לחם, הוא לא משלם ביהלום, כי לחם זה כמה שקלים, ואי אפשר לשלם יהלום תמורת כיכר לחם, ואותו דבר העולם הזה אתה לא יכול לפרוט שכר של מצווה למושגים של העולם הזה, כי גם אם תיקח את כל הכסף והזהב וההנאות של כל העולם הזה בבת אחת, לא תוכל לשלם בו שכר של מצוה הכי קטנה, כי לשלם על מצווה בעוה"ז, זה כמו לשלם על לחם עם יהלום, זה בזבוז של המצוות שלנו שהם יהלומים על דברים קטנים של גשמיות, שנחשבים כאין וכאפס לעומת שכר נצח של מצוה לכן הכין הקב"ה את העולם הבא שהוא המקום לשלם בו שכר. (וכדברי התנא באבות:

"יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא, מכל חיי העולם הזה", ומסביר הרב דסלר במכתב מאליהו, שהכוונה ב"כל חיי עוה"ז" – זה כל הכסף והזהב וההנאות הגשמיות והשכר של כל העוה"ז, של כל האנשים שהיו בעולם, מאדם הראשון ועד היום, אם תחבר אותם ביחד, זה לא יגיע אפילו לקורת רוח בעולם הבא...).

אלא שיש כמה מצוות מיוחדות המוזכרות במשנה בפאה (שאומרים כל בוקר בשחרית) "אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא" שבהן כן אפשר ליהנות מהפירות שלהן גם בעולם הזה, והקרן היא לעולם הבא. החיד"א מביא את הגמרא בב"ק (ט" ע"ב) שאומרת ש"הידור מצווה עד שלישי". לדוגמה אדם בא לקנות אתרוג שעולה 100 שקל, ואתרוג יותר מהודר עולה 150 שקל, לפי ההלכה זה נקרא שלישי מלבר, והוא קונה את האתרוג המהודר ב-150, (שזה תוספת של שלישי מבחוץ, כי כשזה עולה 150, אז התוספת זה שלישי מהסכום הכללי) וזה נקרא שהידור מצווה עד שלישי. במערבא אמרי משמיה דרבי זירא: עד שלישי משלו, מכאן ואילך משל הקדוש ברוך הוא. ופירש"י: עד שלישי משלו – דהיינו אותו שלישי שיוסיף בהידור מצוה, משלו הוא, שאינו נפרע לו (שכר על זה) בחייו, כדאמרין 'היום לעשותם ולא היום ליטול שכרם' (ע"ז דף ג). מכאן ואילך – מה שיוסיף בהידור יותר על שלישי, יפרע לו הקב"ה בחייו. וכן פירשו גם התוס' (בד"ה משל), וז"ל: משל הקב"ה – אוכל פירות בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא, עכ"ל. זאת אומרת, כשאדם מהדר במצווה יותר משלישי, אומר הקב"ה אתה יכולת לצאת ידי חובה, גם אני יכלתי לתת לך שכר רק בעולם הבא, אך מכיון שרצית להוציא יותר בשביל המצוה, יותר ממה שאתה מחוייב, אז גם אני משלם לך שכר בעולם הזה. ויוצא שע"י שאדם זכה להדר במצווה ולקנות את האתרוג המהודר, הרווח הנקי שלו שהוא כבר בעולם הזה מרוויח שכר. וזה החשבון של הקב"ה שהוא תמיד שונה מהחשבון שלנו.

וזה מתקשר למה שאמרנו (בשיעור פר' שמיני) בתורה ע' "כל הנותן צדקה לזה הצדיק מיד מתברך בכפל כפליים", כלומר, אדם שנותן צדקה וחושב שנחסר לו מהכסף שלו, אומר לו רבנו: "אתה מתברך בכפל כפליים" (פי' 4) ובאמת יש כאן משהו השבוע שעשה חשבון והעיד שכך היה אצלו למעשה, שאת הסכום שהוא

משפטי התורה נקמה בעולם, אלא רחמים וחסד ושלום בעולם. וקשה למה הרמב"ם שהוא ספר הלכה מוסיף לנו עניינים של אגדה, ומדגיש לנו שתדע, שהמשפטים של הקב"ה הם לא ח"ו נקמה, אלא רחמים וחסד ושלום בעולם? ויש לומר, שהרמב"ם התקשה בדיוק בקושיא ששאלנו, שהרי פשוט הפסוק 'וחי בהם' משמע חיי עולם, זה כמו שתירגם אונקלוס ופירש רש"י, והכוונה שע"י שתעשה מצוות, תזכה לחיי עולם הבא, ואם זה הפירוש בפסוק, אם עומד לפנינו פיקוח נפש או חילול שבת, אדרבה הייתי אומר פיקוח נפש לא דוחה שבת, ועדיף שתאבד נפש ח"ו ולא תחלל שבת, כדי שתזכה לחיי עולם הבא. ולכן בא הרמב"ם ומסביר את הדרשה בפסוק 'וחי בהם' בעולם הזה, כי אם תפרש שזה רק על חיי העולם הבא (כרש"י והתרגום) יצא חלילה שמשפטי התורה הם לא רחמים וחסד ושלום, וזה לא יתכן, כי התורה היא רחמים וחסד שלום בעולם. יצא לנו שני פירושים במילה 'וחי בהם': א. 'וחי בהם' שע"י התורה ומצוות יחיה לעולם הבא. ב. וחי בהם ולא שימות בהם."

ישב אדם ולא עבר עבירה מקבל שכר כעושה מצוה

פירוש שלישי: מובא בגמרא מכות (כ"ג ע"ב) "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם", הא כל היושב ולא עבר עבירה נותנין לו שכר כעושה מצוה". אדם שהיה לו איזה ניסיון והוא עמד בניסיון הזה, מחשיבים לו כאילו קיים מצווה. וזה נלמד מהפסוק "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם", וכתב רש"י שם במכות שלומדים מסמיכות הפסוק 'וחי בהם' לפר' עריות "איש איש אל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערווה", שאם אתה יושב בבית ושומר את עצמך לא להתקרב לערווה, ואפילו שהיצר הרע מפתה אותך אתה לא עושה שום עבירה, מעלה עליך כתוב כאילו עשית מצוה. כלומר, שהרבה פעמים אדם יכול לקבל שכר מצוות רק על ידי "שב ואל תעשה".

וחי בהם - שיעשה את המצוות בחיות ובשמחה ויזכה לפירותיהן כאן

פירוש רביעי: השל"ה קדוש (שער האותיות אות ז) מפרש, מה זה "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם", שתעשה את המצוות בחיות ובהתלהבות ושמחה, וע"י זה 'וחי בהם'. כי אינו דומה אדם שעושה מצווה בחיות ובהתלהבות למי שעושה אותה רק מחמת שהוא מוכרח, כתוב בפסוק (דברים כח, מז): "תחת אשר לא עבדת את ה' אלוקיך בשמחה ובטוב לבב" – וזה דבר מאוד קשה, כי מובן מכך, שכל הקללות שבי' תבוא' באות על אדם ח"ו, מפני שלא עבד את הקב"ה בשמחה !!! והכוונה שאמנם הוא עבד את ה', אבל הוא לא עבד בשמחה. כשאדם עובד את הקב"ה באופן של 'מצות אנשים מלומדה', או כדי לסמן וי, זה "לא עבדת את השם אלוקיך בשמחה ובטוב לבב", אין לו חיות ושמחה בעבודת השם, הוא לא מתלהב ממצוות שהוא עושה.

אומר החיד"א ב'פתח עיניים' (אבות פ"ב) חידוש נפלא שמאוד חשוב לדעת, הוא מביא את היעב"ץ שאומר: שאם אדם עושה מצווה בהידור ובחיות, הוא מקבל עליה שכר גם בעולם הזה.

וכמו כן למעשה גם בעניין של תפילין, יש הרבה אנשים שיש להם עדיין את התפילין של הבר מצווה, יכול להיות שהם טובים, אבל מאוד יכול להיות שכבר לא כל כך, בפרט אם אדם לא יודע איזה תפילין קנו לו לפני 20 שנה ויותר, כדאי להשקיע ולקנות תפילין מהודרות, (שאגב תפילין עם כל ההידורים בעשיית הבתים, שנכתבו ע"י סופר ירא שמים, ועם כתב מהודר יכול להגיע ל- 5,000 שקל) וכך תזכה כל יום להניח תפילין שהן לא רק כשרות, אלא שהם מהודרות. כל מצווה שאני עושה אותה, לא רק כדי לצאת ידי חובה, אלא שתהיה בהידור, זה כבר מצוה ברמה אחרת.

אותו דבר גם כן לגבי כבוד שבת, אדם רוצה להדר את השבת, ופה זה קל, כי גם הגוף שלך נהנה כשיש הרבה מאכלים טעימים בשבת, שיש שולחן שבת יפה עם כלים נאים, שאתה לבוש בגדי שבת יפים וכו'. ואם אדם מכוון בכל הדברים האלה באמת לכבוד שבת, הם נחשבים הידור מצווה. כשאדם מקיים את הפסוק: "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם" שיש לו חיות מהמצוות שהוא עושה, אז הוא זוכה לא רק שיש לקרן בעולם הבא, אלא גם הוא זוכה לאכול פירות בעולם הזה.

עוד סיבה למה חשוב לאכול פירות בעולם הזה. יש פה הרבה אנשי עסקים, ואחד הכללים בביזנס שאתה לא אוכל את כל הפירות, אלא שגם חלק מהפירות אתה מכניס להשקעה של הקרן. למשל, יש לך השקעה של מיליון שקל, שנושאת לך רווחים נגיד של 100,000 שקל בשנה. כלומר רווח של 10%. אתה לא מבזבז את כל הרווח, אתה משתמש ב- 50-1-50 אתה מוסיף על הקרן, כדי שהקרן תהיה יותר גדולה. ולכן גם במצוות כשיש לאדם הרבה פירות, והוא זוכה לא להשתמש בכל, כי יש לו הרבה פירות (בזכות המצוות וההידור) אז הוא יכול להוסיף אותם על הקרן. עוד דבר, שגם עם הפירות שלי, אני יכול לקיים עוד הרבה מצוות ולעשות חסד, הרי כשיש ליהודי ממון הוא עושה שבת כהלכתה, הוא נותן צדקה כמו שצריך, הוא תומך בלומדי תורה, עושה הרבה דברים טובים עם הכסף שלו. לכן מאוד חשוב לנו לקיים מצוות בהידור כדי לזכות לפירות גם כאן בעולם הזה.

וחי בהם שלא יעשה מצוות מתוך מרה שחורה וחומרות

עד עכשיו אמרנו 4 פירושים, ונגיד גם את הפירוש חמישי של הליקוטי מוהר"ן. רבנו הקדוש בליקוטי מוהר"ן (תורה מ"ד ח"ב) מפרש את "וחי בהם" – ולא שימות בהם" לעניין החומרות. (זה דבר מעניין, גם הבעל שם טוב וע' בעש"ט עה"ת אות קנ"ד) וגם רבנו הם לא אהבו 'חומרות' (וחומרעס) אמנם דיברנו כל כך הרבה על הידורים, אבל צריך לדעת שהידור לכבוד המצווה לחוד, וחומרות ונערווין ומרה שחורה לחוד. צריך לדעת שלפעמים עם החומרות שעושים, אפשר לפספס את כל קדושת חג הפסח, כי מרוב לחץ האדם מקפיד על החומרות היתירות שהוא עושה, וחושש שמא לא יוצא ידי חובה, ושמא המצוות לא כשרות מספיק, ושמא לא אכל כשיעור ושמא ושמא... אז הוא מפסיד ח"ו את כל השמחה של הקב"ה בחג, הקב"ה לא חפץ ב'חומרות' גם לא בפסח (ע' שיחות הר"ן אות רל"ה), מכיון שלא זה מה

נתן בשביל הדפוס, הוא קיבל אותו בדיוק פי ארבע. וזה מאוד שימח אותי לראות איך רואים מיד את הברכה בחוש.

אומר החיד"א שם, שהידור מצווה ע"י ממון, וגם חיות והתלהבות ושמחה במצווה, כל זה נחשב לעניין אחד. ולכן גם כשאדם עושה את המצווה בחיות ובשמחה, כי כיון לו עם המצווה, זה אותה בחינה של הידור מצווה ע"י ממון, ובשניהם היא מרויח שיהיה לו שכר של 'אוכל פרותיהם גם בעולם הזה'. ואומר החיד"א דבר נפלא, שזה נרמז בפסוק "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם", – שתעשה את המצוות בחיות ובשמחה, ואז תזכה ל-"וחי בהם" – שתזכה לקבל חיות ושפע מהמצווה, וכמו שפירשה הגמרא שזה גם כן בעולם הזה. (כלומר, בכל המצוות זה כמו שאמר רש"י ש-"וחי בהם" – זה בעולם הבא, אבל אם אתה עושה את המצווה בחיות כמו שביאר השל"ה הקדוש, ש"וחי" הכוונה שאתה עושה מצווה בחיות, ובריות, ובשמחה, וגם כן מהדר במצווה, אז אדם זוכה ל"וחי בהם" לקבל שכר בעולם הזה).

הידורים חשובים במצוות ציצות ובמצוות תפילין

למה אני אומר את כל זה? כי אנחנו כאן צריכים לעשות כמה פטנטים כדי לחיות טוב גם בעולם הזה. נכון שאנחנו בעיקר משקיעים בעולם הבא, אך המשנה ב'אלו דברים' מגלה לנו בדוקא איזה מצוות אדם אוכל פירותיהן גם בעולם הזה, (וכן כמו שאמרנו גם בהידור מצווה, וכשעושים מצווה בחיות ובשמחה) למה אומרים את המשנה הזאת כל בוקר? כדי שתדע שיש מצוות שהם עוזרות לך גם בעולם הזה, כי אחרי הכל אנחנו צריכים גם לחיות טוב גם בעולם הזה, לכן אומרים לך, תכבד הורים, תכניס אורחים, תבקר חולים, תגמול חסדים, ומעל הכל תלמד תורה, כי מהמצוות האלו נהנים מהם גם בעולם הזה. דוגמה חשובה ושכיחה לעניין הידור במצוות ציצות היום ברוך השם יש במצוות ציצית הרבה מאוד הידורים, יש את הידור של טוויט הציצית לשמה. יש ניפוץ לשמה, יש הידור שהציצית שתהיה מצמר רחלים. יש הידור של פתיל תכלת. אז אדם יכול לקנות ציצית מבד פשוט ב- 20 שקלים, ולצאת בה ידי חובת מצוות ציצית, ויש אדם שאוהב את המצוות, אז הוא מהדר וקונה טלית מצמר רחלים, כפי פסק מרן השולחן ערוך שרק צמר רחלים חייב מדאורייתא בציצית, ואם הוא מתקדם עוד ורוצה שהטוויט תהיה לשמה, ואפילו מהדר שהניפוץ יהיה לשמה, גם הוא רוצה שתלמיד חכם יקשור את הפתילות (וגם שהקשירות יהיו על פי הקבלה: 7 / 11 / 13), וגם ההידור של תכלת, לפי השיטה של הרבה גדולי ישראל שסוברים שמה שמצאו בדור האחרון זה התכלת האמיתי, וזוכה גם לקיים גם את המצווה של 'פתיל תכלת'.

(שאמנם אבותינו לא זכו לזה, זה דבר חדש שבא עם הגאולה שמתחילה ופוצחת קמעא קמעא, וכבר רואים את האור שלה, יש לגאולה הרבה סימנים, ואחד מהם זה התכלת שגילו בדורנו). אך הידור זה לא זול בכלל, ציצית עם תכלת מהודרת יכולה להגיע ל-250 שקלים (זה לא הידור עד שלישי, זה הידור פי 20) אך זה גם בא אצל הקב"ה בחשבון, הוא מומחה גדול בחשבון רק שהוא עושה אותו בחזקת פי כמה וכמה.

שזה דומה, אבל אלו שני דברים שונים לחלוטין. ה'לב נשבר' דומה לעצבות, והקלות ראש היא דומה לשמחה, והם ממש שמיים וארץ. ונסביר את זה יותר בביאור: קלות ראש זה שאדם זחה דעתו והוא לא זוכר את הקב"ה ועושה צחוקים ומתברח לשם ליצנות, (וזה לרוב מביא לידי חטא, כתוב: "ליצנות אחת דוחה מאה תוכחות") וזה מה ששלמה המלך אומר: "וְאַחֲרֵיהֶּ שְׂמֵחָה תִּנְגָּה" (משלי יד, יג) שמחה זה שאדם בהנאה ובתענוג והוא מרגיש התרחבות הלב, כיף לי עם המצוות של הקב"ה, כיף לי עם האישה והילדים. (ואומר הבעש"ט הקדוש, שהסימן לדעת אם השמחה היא אמיתית או שזו הוללות, תסתכל אם יש נפילה ועצב אחריה, זה הוללות ולא שמחה של מצוה שעליה נאמר: "...ולא יוסף עֶצֶב עִמָּה") וכמו כן יש לב נשבר, ויש עצבות, וההבדל ביניהם, שעצבות זה בא מגאווה גדולה, אדם בטוח שמגיע לו, וכשלא מגיע לו הוא כועס, ונעשה עצוב, ויש לו טענות ותלונות. לב נשבר זה להפך זה בא מהענווה, לא מגיע לי שום דבר, מה שנתנים לי זה ברכה, מרגיש פשוט ושפל ועניו והכול טוב.

סיכום חמשת הפירושים בפסוק "וחי בהם"

נסכם בקצרה את כל חמשת הפירושים בפסוק "וחי בהם". וכל העניין שלנו זה לצאת עם כלים בעבודת השם, ובעז"ה נוכל לעבוד עם כל חמשת הדברים יחד שמשלימים אחד את השני.

א. פירוש רש"י ואונקלוס – כל המצוות שאתה מקיים על ידם אתה תהיה חיי עולם הבא, וזה הפירוש של "וחי בהם" לעוה"ב.

ב. פירוש הגמרא (יומא פה): "וחי בהם – ולא שימות בהם", כי המצוות ניתנו לחיים ולא למיתה, ולכן פיקוח נפש דוחה את כל התורה. ולכן "וחי בהם" זה בעוה"ז. ג. פירוש הגמרא: (מכות כג:) שהפסוק "וחי בהם" הוא בסמיכות לפרשת עריות, ללמד שאם ישב ולא עבר עבירה אפילו שיצר הרע מפתה אותו, מעלה עליו הכתוב כאילו הוא עשה מצווה, ועל ידי זה הוא זוכה ל-"וחי בהם". ד. פירוש השל"ה: "וחי בהם" – ע"י הידור מצווה, זריזות, חיות, שמחה והתלהבות במצווה, אז "וחי בהם", כי יהיה לך שכר גם כבר בעולם הזה, כי ע"י עשיית מצוות בשמחה ובהידור אתה זוכה לאכול מפרותיהם בעולם הזה. ה. פירוש רבנו הקדוש: (ח"ב תורה מ"ד) "וחי בהם ולא שימות בהם" מלמד שלא צריך חומרות יתירות ודקדוקים במצווה, כי זה מביא את האדם לכעס ומרה שחורה, ולכן צריך לחיות במצווה.

כיצד הפירושים הנ"ל מלובשים בספירות הקדושות

יש שיטה כשרוצים לזכור הרבה פירושים ולא להתבלבל בהם, אז מקבילים אותם לספירות הקדושות, וככה זוכרים טוב. ועל ידי שנצמיד את 5 הפרושים ל-6 הספירות (באופן שנצח והודו הם תרי פלגי דגופא) – בונים פרצוף שלם. כשאנחנו בונים פרצוף זה לא רק לזיכרון, אלא ע"י שבונים פרצוף, ומקיימים את העבודות האלו, זוכים לעשות מצוה בשלימות בכל הקצוות שלה בכל שש ספירות. אפשר לדמות ענין זה לקובייה שיש לה 6 צדדים, שכל הצדדים הוא המרחב האלוקי שהוא מכוון כנגד הספירות. צד דרום נמצא בחסד, וצד הצפון בגבורה, צד מזרח בתפארת,

שעושה נחת רוח לקב"ה מהמצוה שלך, אלא רק השמחה וההידור שלך בה, הרי בפסח המטרה להרגיש בני חורין, מה זה בני חורין? הקב"ה רוצה לראות אותך בפסח יושב על כורסה יפה יושב כמו מלך, ומיסב על צד שמאל, עם כוס יין משובח, ומברך ועושה קידוש ושותה ושמח עם האשה והילדים, ולשמח אותם ולקנות להם מתנות. ואומר הקב"ה: כזה חג אני רוצה לראות, אבל אם במקום זה הוא שומע אותך מתלונן ומעיר הערות לכולם, ונכנס לכעסים ומרה שחורה, הקב"ה לא אוהב ולא רוצה חג כזה, כשאדם יש לו נערווין בגלל החומרות, יצאתי י"ח או לא יצאתי כולו בלחץ, והוא מלחץ את אשתו, ואם משהו לא נעשה בדיוק כפי רצונו יש צעקות, וכל ליל הסדר נהפך לגיהנם רח"ל, (ועל זה אמר הנביא וישעיה א, יד) "חֲדָשִׁים וּמוֹעֲדִים שֶׁנֶּאֱמַר נִפְשֵׁי הָיוּ עָלַי לְטָרַח..." – הקב"ה לא אוהב חגים שאין בהם שמחה של קדושה). אומר הקב"ה אני רוצה לראות אתכם בחג הפסח בני חורין.

לכן רבנו מאוד הזהיר מהעניין האלה של החומרות, והוא אמר: שאלו המדקדקים ומחמירים בחומרות יתרות, עליהם נאמר: "וחי בהם" – ולא שימות בהם, למות זה לאו דווקא למות ממש ח"ו, אלא ברגע שאתה עושה את החומרות במצוות בצורה שהמצווה נהיית קשה ומסובכת, על זה נאמר: "וחי בהם" – ולא שימות בהם", אין להם שום חיות כלל, ותמיד הם במרה שחורה, מחמת שנדמה להם שאינם יוצאים ידי חובתם במצוות שעושים, ואין להם שום חיות משום מצווה מחמת הדקדוקים ומרות שחורות שלהם". ע"כ לשון רבנו ז"ל. (ידוע שהבעש"ט הקדוש אמר, שהצדיקים הקדמונים לא היה אצלם חומרות כלל, אלא היו מקיימים את המצוות כהלכתן ועובדים את השם יתברך ב'שמחה ובטוב לבב מרוב כל', ולכן לא היו נזקקים ל'חומרות' שבביל עבודת השם, אך בדורות אלו בפרט אצל אלו שלא הולכים בדרכי החסידות והמתנגדים, התחדש עניין החומרות, שבא להראות שאנו כביכול מקיימים יותר בדקדוק את רצון השם, ולמעשה זה ההיפך רצון ה', והם מגיעים לידי כעס ומרה שחורה, ומפסידים את כל השפע שיש במצווה).

רבנו הקדוש מאוד רוצה שנעבור את הקב"ה בכיף ובתענוג הרי השם שלו – נחמן בן שמחה, 'נחמן' (זה ינחמנו) בן שמחה (מצוה גדולה להיות בשמחה תמיד) הוא רוצה בכל מצווה לראות אותך מחיך, אבל אם רואים אותך לחוץ, וכל הזמן בפחד, זה לא המצוות של הקב"ה. כתוב "ולא אתי קראת יעקב פי יגעתי בי ישך אל" (ישעיה מג, כב) מבאר המלבי"ם: "יגעתי בי, כאילו היה עבודתי ומצוותי עליך לטורח", ולכן כך ע"י חומרות עושים את המצוות ביגיעות קשות, וזהו: "ולא אותי קראת יעקב וכו'". הקב"ה טוב והוא בא להיטיב איתנו, ולכן הוא נתן לנו מצוות שיהיה לנו טוב, ואם אדם כל הזמן בפחד וברעדה ומרה שחורה לא זה מה שהקב"ה רוצה. (נכון יש עניין של יראת השם "וגילו ברעדה", אבל זה לא סותר את השמחה של המצוה, הרי הפסוק משלב "וגילו ברעדה", כלומר שגם בשמחה תהיה יראה).

שמחה - קלות ראש, לב נשבר - עצבות

יש שני מושגים שנראים דומים אך הם רחוקים מאוד זה מזה. יש שמחה ויש קלות ראש, וכן יש לב נשבר ויש עצבות, שאפילו

הפירוש הרביעי הוא בשתי הספירות 'נצח והוד'. וזה עניין של הזריות וההתלהבות במצווה, וכן גם ההידור של המצווה. נצח זה תמיד עניין של חוזק וניצחון, כשאדם עושה את המצווה בחיות בהתחזקות ובשמחה והתלהבות – זה נצח, וזה שאדם מהדר במצוות – זה כנגד ספירת ה'הוד', וזהו "וחי בהם" שע"י השמחה וההידור – תזכה לקבל שכר גם בעולם הזה.

פירוש החמישי הוא ביסוד – יסוד זה תענוג דקדושה, רבנו רוצה שנעשה את המצוות בתענוג בשמחה, לא מתוך מרות שחורות עם חומרות ודקדוקים שמשגעים אותך, תעשה טובה אל תעשה חומרות, שהרי הקב"ה לא בא בטרוניה עם בריותיו, (כמובא בגמ' ע"ד דף ג') הקב"ה לא מבקש ממך לקיים דבר שאתה לא יכול לעשות, וכל מיני דברים קשים, הוא מבקש ממך מצוות שכיף לך לעשות אותם, ולכן תסתכל על המצוות כדבר שכיף ותענוג לך לעשות אותם. אם אדם מתבונן במבט כזה על המצוות שהם תענוג, להניח תפילין להתעטף בציצית זה תענוג, לשמור שבת זה תענוג, הרי המצוות באות לשמור על האדם, ולכן לא צריך לבוא לידי דקדוקים חומרות ומזה למרה שחורה.

הבעש"ט היה מדליק את המקטרת בנר של חלב

היה מעשה עם הבעל שם טוב (ומבא בחיי מוה"ר"ן אור תקנ"ב) שהבעש"ט הקדוש היה רגיל לעשן מקטרת, (שנקראת לולקע) והיא הייתה מאוד ארוכה כמו של השרים, וכדי להכין אותה והיה צריך ממש להתכופף עד הרצפה כדי להגיע אליה. ומסופר שפעם רבי נחמן מהורדנקה (הסבא של רבנו) פיסס את המקטרת של הבעש"ט, ואחותו של רבי נחמן (הנ"ל) ראתה איך שהוא שוכב על הרצפה כדי לסדר את המקטרת, ואמרה לו: מילא אתה משמש את רבך, אבל ככה בפישוט ידיים ורגליים? ענה לה: 'מה אני אגיד לך, אם היית יודעת את הגדולה של הבעש"ט היית טועה לחשוב שהוא הקב"ה... פעם אחת הבעל שם טוב הדליק את המקטרת מנר של חלב, ואז כשהוא התפלל, פתאום נכנס לו מחשבה בראש, 'רגע אולי כששאלתי את עשן המקטרת בהדלקה נכנס דרכה קצת טעם של חלב, ונהנתי ח"ו מאיסור חלב', ואז הבעש"ט דוחה את המחשבה הזאת, אבל היא נכנסת לו עוד פעם: 'איך אתה בכלל מתפלל ויש לך ספק עוון של חלב'... ואז הבין הבעש"ט שזה לא עסק ככה (הרי להלכה מביא החיד"א במחזיק ברכה, ששיטת רוב הפוסקים שמתיר לכתחילה להדליק מקטרת מנר של חלב) ראה הבעל שם טוב שהראש מתחיל להתבלבל, עצר את התפילה, ונשבע בליבו, 'מעכשיו אני ידליק את המקטרת שלי רק בנר של חלב', ועכשיו הוא יכול להמשיך את התפילה. מה לעשות, היצר הרע מנסה לשגע את האדם, ובעיקר את הצדיקים, (את הלא צדיקים אין לו בעיה, לא חסר במה לשגע אותם) אלא את הצדיקים איך הוא משגע? במצוות שלהם, והוא מתחיל להיכנס בענייני 'חומרות', אולי לא יצאת ידי חובה, וכמו שהוא בא לבעש"ט בתפילה עם מחשבה של ספק איסור של חומר, כדי להפריע לו בתפילה ובעבודת השם, מה עשה הבעש"ט כדי לנצח את הבלבולים? נשבע וגמרנו. וכידוע כך

והמערב ביסוד, ויש למעלה ולמטה שזה נצח והוד, (ונקרא בספר יצירה "עומק רום ועומק תחת"). אלו נושאים קבליים של ה'קוביה', של לחיות במרחב אלוהי. והרב גינזבורג שליט"א הוא כתב ספר שלם על העניין הזה).

כתוב בתהלים (סב, ג): 'וּלְךָ ה' חֶסֶד כִּי אַתָּה תִשְׁלַם לְאִישׁ כְּמַעֲשָׂהוּ'. על המילה 'כמעשהו' יש 2 קושיות: למה כתוב כאן 'כמעשהו' ב-כ' הדמיון, הרי אם הניח תפילין למה יקבל שכר רק כאילו הניח תפילין, הרי הוא באמת קיים את המצווה? ועוד קשה, למה זה נקרא 'חסד', הרי אם אדם עבד אצלך חודש ואתה נותן לו משכורת, זה לא נקרא שעשית לו חסד, אלא אתה משלם לו כי הוא עבד בשבילך, ואם כן לכאורה גם שכר המצוות שמגיע לנו בעולם הבא, זה בזכות ולא בחסד? שתי השאלות האלו מתורצות אחת בשנייה, כי באמת אין בכלל השוואה בין מה שעשית לבין השכר שתקבל בעוה"ב. אדם שעובד בבנק, ומרויח משכורת של 10,000 שקל, ואז בא מנהל הבנק ואמר לו: אני נותן לך מיליון שקל על החודש הזה, זה לא נקרא תשלום אלא זה נחשב חסד, כי אין ערך בין העבודה שעבדת לעומת התשלום שקיבלת, קיבלת פי 100 יותר שכר ממה שמשלמים לחבר שלך, ולכן גם אותו דבר בשכר המצוות, כשהנחנו תפילין מגיע לנו שכר, אלא שהקב"ה משלם לנו על המצווה במקום שכר רגיל, נותן לנו מיליארד שקל, שזה פי כמה וכמה, כי הרי להניח תפילין בתפילת שחרית זה בערך שעה עבודה, ואדם מקבל על זה חיי נצח ואינסוף של שכר נצחי, שאנחנו בכלל לא יכולים להבין, ולכן זה חסד גדול שהקב"ה משלם לנו את השכר בעולם הבא שזה פי הרבה יותר ממה שמגיע לנו. ולכן מובן לשון הפסוק, 'וּלְךָ ה' חֶסֶד כִּי אַתָּה תִשְׁלַם לְאִישׁ כְּמַעֲשָׂהוּ' – כלומר כאילו עשית כזה דבר גדול שהוא משלם לך עליו, וזה כפירוש רש"י והתרגום, שהכוונה ב"וחי בהם" – זה לעולם הבא, כי באמת אתה מקבל בעולם הבא על מה שאתה עושה פי כמה וכמה. ואם כן יוצא שהפירוש של רש"י והתרגום הוא במידת 'חסד'.

הפירוש השני הוא בגבורה – והוא בא למתק את הגבורה. והוא פירוש הגמרא 'וחי בהם ולא שימות בהם', כי על פי מידת הדין והגבורה צריך לקיים את המצוות עד הסוף, אפילו אם זה בא על חשבון 'פיקוח נפש', ואפי' חולה שיש בו סכנה לא מחללים בשבילו שבת, ולכן באה התורה וממתקת את הגבורה ואומרת 'וחי בהם ולא שימות בהם', אומר הרמב"ם שמצוות הם לא נקמה ח"ו, אלא הם חסד ורחמים לאדם שיחיה בעולם הרבה יותר טוב, בקלות ובנעימות. וזהו: 'וחי בהם ולא שימות בהם'.

הפירוש השלישי הוא בספירת התפארת. כתוב (ישעיה מד, ג): 'כִּתְפָאֶרֶת אָדָם לְשִׁבְת בַּיִת', (ובוהר נדרש פסוק זה על ספירת התפארת), וזה שאומרת הגמרא (מכות כג:) ישב אדם בבית ולא עבר עבירה, נחשב לו כאילו קיים מצווה – זה תפארת, "כתפארת אדם לשבת בית", שישב ולא עבר עבירה. (וכאן זה רק רמז בעלמא לתפארת).

סיפורי מעשיות, תן לו מקוה התבודדות תיקון הכללי – כי זה מה שימשוך אותו לקדושה. ולכן רבנו אומר: תעזבו את כל ספרי החקירות, שימו אותם בצד, זה לא בשבילכם, וצריך להרחיק את עצמנו לגמרי מחקירות באמונה.

גם מחיפוש טעמים למצוות צריך להרחיק מאוד

וכמו כן אומר רבינו שצריך להיזהר מאוד מהעניין של טעמי המצוות, שכשאדם עוסק בטעמי המצוות, הוא ממעט במצווה. מה הסיבה לכך? הסברנו ביום רביעי דבר נפלא, וזו נקודה מאוד חשובה, אם אדם מקיים מצווה בגלל שהשכל שלו אומר לקיים אותה, אז מה קורה? אתה לא עושה את המצווה רק בגלל שהקדוש ברוך הוא ציווה אלא גם בגלל שהשכל שלך מחייב את זה. אני אתן לזה דוגמה. אמרנו לפני כן שאם ישב אדם ולא עבר עבירה נותנים לו שכר כאילו עושה מצווה. טוב, אז אם אני היום לא הרגתי אף אחד, האם היום אני יקבל על זה שכר? ברור שלא!!! ולמה? כי השכל שלך מחייב אותך לכך. (בן אדם נורמלי לא יקח 'עוון' ויסתובב בחובות ויתחיל לקצור אנשים, אתה לא צריך את עשרת הדיברות בשביל איסור 'לא תרצח') ולכן אי אפשר לקבל שכר על דבר שהשכל שלך מחייב. לעומת זאת יש למשל רופא במחלקה, הוא רואה איזה יהודי שסובל מאוד והוא אומר אני רק אעצור את מכונת ההנשמה, ואני יגאל אותו מהייסורים שלו, (המתת חסד' בלע"ז), ואותו רופא נמנע מלעשות את הדבר הזה לכבוד הקב"ה, זהו איש לא עבר עבירה, דנקרא שהוא עשה מצווה. אבל אם אדם עושה מצוות בגלל שהוא מבין על פי השכל שלו למה לעשות את המצווה, הוא הפסיד את המצווה, כי השכל שלך הוא זה שמחייב אותך לעשות את המצווה, ולא ציווי הקב"ה, ובעצם אתה עובד את עצמך, אתה לא עובד את הקב"ה.

ולכן רבנו אומר לך, תאמין רק בקדוש ברוך הוא, שהוא ציווה שזה טוב בשבילך, ואתה עושה את רצונו בלי לערב את השכל. רבנו רוצה שנעשה מצוות רק בגלל דבר אחד: כי הקב"ה ציווה וזהו. לא בגלל שום דבר אחר. אני רוצה לעשות את הרצון של הקב"ה, ולכן רבנו אומר שאם אדם מתעסק בספרי חקירה על האמונה או על טעמי המצוות, (הרי חלק גדול מספרי החקירה, זה עניינים של טעמי המצוות) ברגע שאדם נכנס לדבר הזה של טעמי המצוות, ההפסד כולו שלו!!! הפסדת לקיים את המצווה בגלל שהקב"ה ביקש ממך, ואתה מקיים אותה בגלל שנדמה לך שאתה מבין את טעם המצווה. וזה חוץ מהענין, שבאמת אף אחד לא יכול בדעתו להשיג שכל אלוקי של טעמי המצוות, רק הקב"ה בעצמו יודע את הטעמים של המצוות שהוא ציווה, ולא בני אדם. ו'רחמנא ליבא בעי' – הקב"ה רוצה את הלב שלנו! כך רבנו מסיים את תורה הזו – אני עובד את הקב"ה, בגלל שבלב שלי אני מאמין באמונה שלמה בשם יתברך.

שבת שלום ומבורך. עריכה: ליאור גבע

היה מנהג הבעל שם טוב שכשהוא היה מעשן את המקטרת, והיית מביא לו גפרור, הוא לא רצה, אלא רק מנר של חלב. וזו הייתה דרכו של הבעש"ט לשבור את הנערווין בעבודת השם.

האמונה תלויה בדיבור פה של האדם, ולהתרחק מחקירות

רבנו מדבר כאן בתורה (ח"ב מ"ד) על עניין של אמונה – שאמונה תולה בפה של האדם, כתוב "אודיע אמונתך בפי". אם אתה רוצה להיות מאמין בקב"ה, תגיד כל יום "אני מאמין באמונה שלמה שהכל מאת השי"ת", (וכמ"ש הבעש"ט עה"פ "האמנתי כי אדבר", לאמונה צריך דיבורים) כשאדם מדבר באמונה הם מכניסים באדם את האמונה השלמה והתמימה, ודווקא על ידי סיפורי אמונה, אדם זוכה לאמונה. ורבנו מביא את הפסוק "אודיע אמונתך בפי".

ורבנו מדבר על העניין של החקירות, וכידוע שרבנו הרחיק מאוד מאוד מכל ספרי החקירות, (כמו מורה נבוכים וכדו') וכל מה שהיה נוגע לחקירות באמונה והוכחות למציאות השם.

כידוע יש שיטה של להחזיר אנשים בתשובה ע"י שמדברים הרבה בנושא הזה של הוכחות באמונה וחקירות ונכנסים לוויכוחים וכו', אבל יש שיטה יותר טובה... פעם עשו מסיבה לבוגרי הישיבה בישיבה של אבא שלי (יש למעלה מ-1000 בוגרים, אנשים שחזרו בתשובה דרך הישיבה של אבי מורי, מקום של תורה שקיים כבר ברוך השם יותר מ-50 שנה בן ירבו) וככה התאספו ובאו הבוגרים שהגיעו מכל חלקי הארץ ונפגשו יחד. וכשאבא נשא דברים, הוא שאל את הבוגרים שאלה: 'תאמרי לי, האם פעם אחת שמעתם ממני איזה שיחה בנושא של חקירה על בורא עולם, או חקירה על זמן שנות העולם, בכל מיני הוכחות (כמו שנהגים הרבה מהמתוירים בתשובה), האם שמעתם ממני דבר כזה אי פעם? כולם אמרו: "לא". אף אחד לא שמע דבר כזה. אז חזרתם בתשובה? (הרי היום אנחנו רואים כל מיני אנשים שחוזרים בתשובה ע"י לוגיקה והוכחות וכו'), והם אמרו: 'באנו לישיבה, נכנסנו לשיעור והיה מעניין, וככה הבנו שזאת האמת, ועד עכשיו איפה היינו?... אמר להם אבא: מה שאתם אומרים זה מה שכתוב במדרש (איכה רבה פתיחה ב') אמר הקב"ה: הלוואי אותי עזבו, ותורתי שמרו, שהמאור שבה מחזירן למוטב". אדם שלומד תורה הוא וודאי יחזור בתשובה. ולמה? כי בתורה יש אור שמחזיר את היהודי בתשובה. לא צריך להגיד ליהודי יותר שום דבר, לא צריך להתווכח עם הוכחות על העולם, ועל מציאות הקב"ה, אלא רק להדביק אותו לתורה ו כבר הוא יהיה זה שיוכיח לך את ההוכחות הכי טובות... הוא יגיד לך יש בורא לעולם, אני רואה אותו בעיניים. למה? בגלל האור האמיתי שנמצא בתורה הקדושה שלנו, (שאנחנו נזכה לקבל מחדש בעו"ה בחג מתן תורה שמתקרב אלינו) אבא שלי לא בדיוק ברסלב'ר, אך בעניין הזה ברוך השם הוא הלך בשיטה של רבנו הקדוש, מכיון שרואים שזו האמת התמימה הפשוטה. וזו האמת, שאם אתה רוצה לקרב בן-אדם, אל תתווכח איתו, אל תוכיח אותו, אל תנצח אותו, אלא רק תקדש אותו, תן לו משהו מתוק לנשמה, תלמד איתו סוגיה יפה בגמרא בדף היומי, חיזוק יפה מרבנו הקדוש, תספר לו